

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арчажникова Л. Г. Профессия – учитель музыки / Людмила Григорьевна Арчажникова. – М.: Просвещение, 1984. – 111 с.

2. Кьон Н. Інноваційні підходи до підготовки студентів на заняттях сольфеджіо / Н. Кьон // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць / Матеріали II міжнар. науково-практичної конференції [«Гуманістичні орієнтири мистецької освіти»], – К.: НПУ, 2007. – Вип. № 5 (10). – С. 38–43.

3. Малашевська І. А. Інтегрований підхід до професійної підготовки майбутніх учителів музики / І. А. Малашевська // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: науково-теоретичний збірник. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – Вип. 16. – С. 134–136.

4. Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія: [монографія. ред. І. А. Зязюна] / Валерій Федорович Орлов. – К.: Наукова думка, 2003. – 262 с.

5. Побережна Г. І. Проблеми інтегрованого викладання музично-теоретичних дисциплін у педвузах / Г. І. Побережна, Т. В. Щериця // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир, 2005. – Вип. 21. – С. 16–18.

6. Смаглій Г. А. Основи теорії музики: [підручник для муз. училищ] / Г. А. Смаглій, Л. В. Маловик. – Х.: Факт, 1998. – 384 с.

7. Шип С. В. Музична форма від звуку до стилю: [навч. посібник] / Сергій Васильович Шип. – К.: Заповіт, 1998. – 368 с. – (Міжнародний фонд «Відродження». Програма «Трансформація гуманітарної освіти в Україні»).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Локарева Юлія Валеріанівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійне становлення майбутніх учителів музичного мистецтва.

УДК 378.016:7.012

**ФОРМУВАННЯ ДИЗАЙНЕРСЬКОГО МИСЛЕННЯ
У СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ
З КУРСУ «ФОРМОУТВОРЕННЯ»**

Юлія МАЛЕЖИК (Кіровоград)

Постановка проблеми. Навчальна дисципліна «Формоутворення» є однією із важливих спеціальних предметів у загальному комплексі дисциплін образотворчого циклу, що безпосередньо поєднана з: дизайном, дизайном предметного середовища, художнім проектуванням та іншими предметами на мистецьких факультетах у вищій школі.

Проблема формування дизайнерського мислення у студентів на заняттях з курсу «Формоутворення» є одним із головних завдань цього курсу. Саме з цією метою під час вивчення навчального предмету студентам дуже важливо знати і вміти застосовувати під час практичної діяльності методи та прийоми формоутворення, розуміти особливості роботи із формою, використовуючи специфічне дизайнерське мислення, що формується під час освітньої діяльності.

Підготовка у вищому навчальному закладі фахівця, що володіє основами проектно-художньої діяльності, дизайнерськими вміннями та дизайнерським мисленням, виступає актуальною проблемою сучасної мистецької освіти.

Саме у процесі навчання й формування дизайнерського мислення у студентів мистецьких спеціальностей під час вивчення курсу «Формоутворення» виникають мотиваційні чинники, що змушують майбутнього вчителя-художника, дизайнера вирішувати проблеми дизайн-освіти і питання формування візуальної культури сучасності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування мислення людини завжди знаходило своє відображення у дослідженнях провідних науковців минулого і сучасності, ми розглядаємо мислення у розумінні професійно-художньої діяльності, а саме дизайнерського мислення та його особливостей в процесі вивчення основ формоутворення.

У вивченні психологічного аспекту дизайнерської творчості, важливе значення мали дослідження творчості і творчого мислення, роботи: Л. Виготського, Г. Ермаш, А. Козаревой, А. Матюшкіна, Я. Пономарьова та ін.

У філософському плані питання художньої творчості та дизайну розглядалися в роботах: А. Адамяна, Д. Благоева, А. Бузова,

Г. Гачева, М. Кагана, Н. Кілщенко, В. Копніна, Н. Лейзерова та ін.

Специфіка дизайнерського мислення знайшла своє відображення в роботах російських теоретиків дизайну: Г. Демосфеновой, Е. Жердева, В. Пузанова, В. Сідоренко та ін.

Питанням розвитку дизайнерського мислення присвячені також деякі публікації фахівців у сфері дизайн-освіти України: О. Боднара, Ю. Божка, О. Бойчука, В. Даниленка, В. Мироненка, М. Яковлева.

Про формування в аспекті базової професійної підготовки писали: Є. Антонович, Л. Катонін, Н. Ладовській, А. Ламцов, Г. Мінервін, В. Михайленко, О. Мельников, В. Кракіновська, Б. Клубіков, П. Кудрін, Т. Журавська, Н. Чупріна, М. Яковлев та інші.

Виходячи з аналізу теоретичної розробленості, практичного здійснення та значущості проблеми дизайнерської освіти, можна стверджувати, що логіка педагогічної теорії і практики на сучасному етапі спрямована на вирішення абсолютно специфічного завдання: формування у студентів мистецьких спеціальностей особливого типу мислення, яке можна назвати «дизайнерським мисленням». Керуючись ним як комплексом, що складається з особливої установки свідомості, оціночних суджень і способів творчої діяльності, людина може формувати в собі естетичне ставлення до світу речей.

Разом з тим слід зазначити, що на сьогодні менш вивчені теоретичні та практичні основи розвитку дизайнерського мислення в процесі художнього формування. В зв'язку з цим загострюється протиріччя між необхідністю введення дизайн-освіти в процес навчання студентів мистецьких спеціальностей і недостатньою розробленістю практичних шляхів його організації в теорії і практиці.

Мета статті – з'ясувати особливості педагогічних умов формування дизайнерського мислення у студентів мистецьких спеціальностей в процесі вивчення основних задач та методів з навчального курсу «Формування».

Виклад основного матеріалу. Дизайн протягом його історії формували інженери, художники, педагоги, філософи, привносячи з собою в новий вид діяльності свої колишні професійні уявлення, знання і методи, які намагалися адаптувати до цілей і завдань нової професійної сфери. Професійні уявлення художників і вчених, хоча і володіють самостійною цінністю, але все ж не відповідають повною мірою природі дизайнерського мислення. Разом з тим, ці професійні уявлення в процесі практичної діяльності по створенню дизайн-продукту

формулюють нове уявлення, створюючи особливу концепцію дизайну. Але досі немає єдиної теорії дизайну і, відповідно, немає єдиної самостійної методики дизайнерського формування.

Перш ніж говорити про особливості формування дизайнерського мислення в процесі опанування методів і прийомів формування, необхідно визначити основні поняття: дизайн, формування, методи формування.

Звертаючись до історії питання ми з'ясували, що «дизайн» виник на початку ХХ ст. як реакція на стихійне формування візуальних і функціональних властивостей предметного середовища. У перекладі з англійської «design» означає – «проекувати», «креслити», «здумати», а також проект, план, малюнок.

«Дизайн – це творча діяльність, метою якої є визначення формальних якостей промислових виробів. Ці якості включають і зовнішні риси виробу, але головним чином ті структурні і функціональні взаємозв'язки, які перетворюють виріб у єдине ціле, як з точки зору споживача, так і з точки зору виробника» [2]. Дизайн – це художньо-проектна діяльність, спрямована на формування гармонійного предметного середовища та його елементів

Дизайнерська освіта студентів мистецьких спеціальностей неможлива без формування дизайнерського мислення. Вивчення проблеми мислення в дизайнерській діяльності було започатковано ще в середині 60-х років ХХ-го ст. Г. Щедровицьким. Досліджувати мислення, на його думку, можна на основі зовні вираженої поведінки людей, мови і продуктів мови в двох формах: як образу визначених об'єктів, зображення або відображення та як процесу або діяльності, за допомогою якої цей образ виникає [7, с. 32-34].

Аналіз спеціальної літератури дає змогу виокремити поняття «дизайнерське мислення», що вперше було введено Н. Конішевою. Дизайнерське мислення, на її думку обумовлює наявність у людини таких оціночних суджень і способів творчої діяльності, які визначають естетичне ставлення до світу речей і до навколишньої дійсності в цілому [3, с. 192].

На думку українського дизайнера В. Даниленко, дизайнерське мислення, визначається, як процес розв'язання складних проектних задач, а також набуття нових знань.

Елементарне дизайнерське мислення включає основні структурні компоненти зрілого дизайнерського мислення, але в тому вигляді, який відповідає віковим можливостям молодших школярів. На думку Л. Малиновської, воно формується через

спеціальну інформацію, постановку завдань по створенню окремої середовища та пошук способів їх реалізації [5, с. 14.]. Це перший, сформований під керівництвом вчителя, рівень дизайнерського мислення. Його слід відрізнити від стихійного, некерованого сформованого рівня, несформованого до початку систематичного навчання і залежного від спеціальних умов і індивідуальних здібностей дитини.

На думку Д. Богоявленської, професійне мислення дизайнера – це цілеспрямований процес творчого переосмислення дійсності в застосуванні до об'єкта проектування і зв'язаних з ним проблем формоутворення [1, с. 5–6]. Проблема формування дизайнерського мислення майбутнього вчителя образотворчого мистецтва у ВНЗ відбувається в процесі проектно-художньої діяльності, під час вивчення основних фахових дисциплін, зокрема, навчального курсу «Формоутворення».

Розглянемо формування дизайнерського мислення студентів мистецьких спеціальностей у процесі вивчення методів та прийомів художнього формоутворення, воно є одним з видів творчої діяльності в процесі підготовки студентів образотворчого спрямування. Це один з розділів дизайн-освіти, з яким студенти знайомляться в процесі навчання.

В основі класичної дизайн-освіти лежить уміння вирішувати важливі візуальні завдання: відчувати текстури і матеріали, форми і колір, простір і композицію, бачити світ речей в ритмічному і колористичному відображенні, в площині і просторі. Для професійного успіху фахівця дизайну та підготовки студентів мистецьких спеціальностей будь-якого напрямку необхідно особливе мислення. Говорячи про креативність, зазвичай виділяють кілька компонентів, з яких вона складається: активність і оригінальність мислення; інтерес до складних завдань і парадоксів; відчуття прекрасного; розвинену уяву; вміння сконцентруватися на головному і увага до деталей; підвищена чутливість, емпатія; здатність мислити чітко, концепціями; почуття гумору і дотепність; незалежність суджень.

Під формоутворенням розуміють – стадію дизайнерської творчості, в процесі якої закріплюються, як функціональні характеристики об'єкта, так і інформаційні, які визначаються емоційним змістом окремих процесів діяльності людини. Формоутворення – це результативна ланка, яка акумулює в собі зміст усіх попередніх етапів дизайн-проекування.

Формоутворення – це процес створення форми в діяльності художника, архітектора, дизайнера, архітектора-дизайнера відповідно

до спільними ціннісними установками культури і тими чи іншими вимогами, що мають відношення до естетичної виразності майбутнього об'єкта, його функції, конструкції і використовуваних матеріалів [6; 8].

Поняття «форма», необхідне для визначення формоутворення в області дизайну, включає в себе два аспекти: 1) площинна або об'ємно-просторова структурна організація об'єкта, що виникає в результаті змістовного перетворення матеріалу; 2) філософська категорія, що означає зовнішнє вираження будь-якого змісту. Форма в дизайні – особлива організованість предмета, що виникає як результат діяльності дизайнера по досягненню взаємопов'язаного єдності всіх його властивостей – конструкції, кольору, фактури, зовнішнього вигляду та ін.

Це означає, що робота над дизайнерською формою у процесі підготовки студентів мистецьких спеціальностей при формуванні дизайнерського мислення, повинна обов'язково включати два компоненти: з одного боку, вивчення об'єктивних закономірностей формоутворення, а з іншого – вивчення історії, традицій, досвіду, щоб уникнути небезпечного абстрактного формотворчості. На сучасному етапі дизайнерські методи та прийоми – це, найчастіше, лише проекції методів формоутворення, сформованих в науці, мистецькій освіті, проектній діяльності.

Включення дизайну в структуру спеціальної підготовки студентів мистецьких спеціальностей, зокрема, вчителя образотворчого мистецтва не може бути обмежене рамками однієї навчальної дисципліни, – в справі прилучення студентів до проектної культури необхідно враховувати можливості традиційно присутніх у навчальних планах факультету креслення, художньої обробки матеріалів, практикуму в навчальних майстернях і т.д.

Дизайнер-фахівець повинен мати ґрунтовну базову освіту, спеціальні знання та навички, тонкощі проектування одягу, меблів тощо. Слід наголосити на тому, що особливу цінність у процесі підготовки студентів мистецького спрямування мають дисципліни образотворчого циклу: композиція, формоутворення, рисунок, кольорознавство, пластична анатомія, які в процесі навчання безпосередньо формують цілісне дизайнерське мислення.

Об'єктами навчальної дизайн-діяльності можуть стати традиційні для студентів художньо-графічного факультету об'єкти творчості. Одним з таких об'єктів по праву можна вважати вивчення основ формоутворення, яке є складовою частиною предметного середовища, найважливішим

елементом дизайн-освіти, і не може залишатися поза увагою дизайну, а також, що відзначається в якості однією з основних, – проблеми формування особливого типу мислення, що забезпечує гармонійне існування людини в умовах розвитку проектно-культури.

Художньо-образні аспекти формування спираються на систему певних закономірностей, які не залежать від стильового напрямку дизайну. Вони гуртуються на особливостях зорового сприйняття людини.

З огляду на це, можемо сформулювати основну загальну мету вивчення навчальної дисципліни «Формування», яка передбачає розвиток у студентів проектного і композиційно-образного мислення, розуміння і освоєння ними закономірностей формування, його методів та прийомів для створення цілісного, естетично значимого, художньо-виразного продукту творчої діяльності в області дизайну середовища, яке в свою чергу сформує дизайнерське мислення.

До основних навчальних завдань з дисципліни «Формування» можна віднести наступні: отримання знань основ композиційної грамоти: законів, правил, прийомів, елементів композиції; основ візуального сприйняття, тектонічних закономірностей формування об'єктів матеріальної культури та ін.; розвиток дизайнерського мислення, здібностей до творчої переробки спостережуваних явищ дійсності, об'єктів довкілля, народженню оригінальних проектних ідей; формування умінь вільно володіти засобами формально-композиційної виразності, різними прийомами формування, способами колористичного рішення плоскою та об'ємною формами; вдосконалення навичок роботи різними художніми матеріалами при пластичному втіленні творчих ідей в грамотних, цілісних і гармонійних проектних роботах.

Формування у майбутніх вчителів образотворчого мистецтва дизайнерського мислення не можливе без ґрунтовного вивчення формуруючих закономірностей і законів у процесі їх професійної підготовки. В цілому, дизайнерське мислення визначається як особливий вид людської діяльності, орієнтований на фіксацію проектного задуму в особливих знакових формах, спрямованої на розв'язання складних проектних задач.

Отже, формування дизайнерського мислення може бути найбільш успішно реалізовано саме в рамках предметно-практичної діяльності в процесі вивчення навчального курсу «Формування». Запровадження елементів дизайну також

дозволить намітити і реалізувати єдину освітню лінію від початкової школи до середньої і в наступних ланках до художньо-педагогічної діяльності. Тому існують достатні основи для подальшого більш глибокого вивчення проблеми виховання людини, здатної до емоційно-оцінної і творчої діяльності, спрямованої на організацію гармонійного предметного середовища, тобто проблеми дизайнерської освіти та мислення у студентів мистецьких спеціальностей.

Висновки. Таким чином, необхідно зробити висновок про те, що на сьогоднішній день сучасному суспільству потрібні спеціалісти з нестандартним мисленням, які здатні застосувати отримані знання на практиці. Тому, саме під час підготовки студентів мистецьких спеціальностей необхідно організовувати навчальний процес із відповідними завданнями спрямованими на формування у них дизайнерського мислення. Вивчення основ формування, використання його методів та прийомів сприятимуть розвитку творчої особистості студента, майбутнього педагога, художника, дизайнера, здатного до реалізації нестандартних завдань, що в сучасних умовах озвучує свої вимоги.

Перспективним напрямом подальшого розвитку мистецької освіти у сфері дизайну, полягає у вивченні і оволодінні майбутніми учителями та викладачами середніх, професійних та вищих навчальних закладів знаннями й практичними навичками з навчального курсу «Формування», що перебувають у невід'ємному зв'язку з дисциплінами образотворчого циклу, і безпосередньо виступають важливим чинником у процесі формування професійного мислення дизайнера, творчого розвитку та самовдосконалення особистості.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Богоявленская Д. Б. О предмете и методе исследования творческих способностей / Д. Б. Богоявленская. – М., 1995. – 158 с.
2. Изобразительное искусство и художественный труд / Сост. Неменский Б. М. – М.: Просвещение. – 2000. – 187 с.
3. Коньшева Н. М. Методика трудового обучения младших школьников. Основы дизайнообразования: учебное пособие для студентов средних педагогических учебных заведений / Н. М. Коньшева. – М.: Академия, 1999. – 192 с.
4. Максименко О. Дизайнерська освіта – педагогічна культура / О. Максименко. – К.: Мистецтво та освіта, 2005. – № 3. – С. 16–18.
5. Малиновская Л. П. Вопросы формирования дизайнерского мышления на уроках

изобразительного искусства в начальных классах / Л. П. Малиновская. – Тернополь, 2003. – 265 с.

6. Михайленко В. Основи композиції. Геометричні аспекти художнього формотворення / В. Михайленко. – Київ: Каравела, 2004. – 304 с.

7. Щедровицкий Г. П. Проблемы методологии системного исследования / Г. П. Щедровицкий. – М., 1964. – 342 с.

8. Яковлев М. І. Геометричні принципи художнього формотворення: Автореф. дис... д-ра техн. наук: 05.01.03 / М. І. Яковлев; Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. – К., 1999. – 33 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Малежик Юлія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри образотворчого мистецтва та дизайну мистецького факультету Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: розвиток мистецької освіти в Україні.

УДК 37. 147: 37011. 3-051: 78

ОСОБЛИВОСТІ ЗВУКОВИДОБУВАННЯ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ТВОРІВ НА ФОРТЕПІАНО

Ольга НЕГРЕБЕЦЬКА (Кіровоград)

Постановка проблеми. Високі досягнення музичного виконавства, як історичні факти з одного боку, і незрілість методичної думки – з іншого, змушують замислитися сучасного музиканта. Творчий процес музиканта-виконавця настільки індивідуальний і своєрідний, що з повним правом можна говорити про його неповторність. Але аналіз цього процесу переконує в існуванні певних закономірностей, пов'язаних із загальними законами художньої творчості. Відстежити хоча б деякі закономірні риси і загальні принципи необхідно кожному мислячому музиканту, оскільки художньо-виконавський процес не повинен бути стихійним. Кожен музикант-виконавець, який серйозно відноситься до мистецтва, повинен прагнути свідомо регулювати і управляти творчим процесом, так як характер і результати творчої діяльності виконавця глибоко взаємопов'язані. Успіх визначається глибоким розумінням (інтуїтивним і свідомим) сутності цього багатогранного процесу і ступенем проникнення в нього.

Серед значної частини педагогів-піаністів поширена думка, ніби в роботі зі здібними учнями більше часу необхідно приділяти вдосконаленню технічних навичок для того, щоб вони могли швидше звернутися до складних музично-віртуозних творів. У запропонованій статті розглядається один з багатьох методів «синхронного» розвитку музичних і технічних сторін, мета якого зводиться до послідовного використання на уроках фортепіано вокальних навичок студента. У свідомості студентів, які займаються музикою, спів органічно пов'язаний з виразністю музичної і мовної інтонації, тоді як гра на інструменті

сприймається ними як дія, що не має нічого спільного з вокальним мистецтвом, а звідси, і з емоційно-образною стороною виконання. Це стосується, насамперед, гри на клавішних інструментах, де механічний принцип вилучення звуків провокує формальне виконання більшою мірою, ніж на духовому або струнному інструменті, виконання на яких нерозривно пов'язане з інтонуванням.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Фортепіанна педагогіка і зараз, володіючи багатими традиціями, спираючись на творчу спадщину таких майстрів, як К. Н. Ігумнова і А. Б. Гольденвейзера, С. Тальберга, Г. Г. Нейгауза і С. Е. Фейнберга, переосмислюючи виконавський і педагогічний процес, змушена вишукувати ресурси для свого подальшого розвитку, постійно поповнювати свій теоретичний і методологічний потенціал. «Будь-яке мистецтво підвладне закону постійного поновлення: перервав свою поступальну ходу, воно засуджено на неминуче в'янення» [7, с. 105]. Значні сучасні досягнення в області теорії і практики викладання призводять до створення нових, часом перспективних авторських методик, в яких систематизовано та узагальнено індивідуальний досвід майстра, переосмислені традиційні принципи. Однак, поглиблений аналіз питання співучого виконання на фортепіано показав відсутність цілеспрямованих досліджень, хоча окремі аспекти даної проблеми частково порушені в багатьох працях.

Метою статті є знаходження засобів для вирішення конфлікту між уявним звучанням та існуючими прийомами гри на фортепіано.

Виклад основного матеріалу. «Виконавство – сфера, де духовність